

L'Institut Català Internacional per la pau, una nova realitat

Xavier Badia i Cardús

Director de l'Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans

La llei de creació de l'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP) té l'origen en la voluntat política del Govern de la Generalitat, a partir del 2004, de crear un nou organisme dedicat específicament a qüestions de pau, ja que, d'una banda, la cultura de la pau està fortament arrelada en la societat catalana, però paradoxalment aquesta no disposava fins ara de referents institucionals que ajudessin a fer-la créixer; i, de l'altra, com a país, disposem d'estructures limitades d'intervenció en el camp de les relacions exteriors, alhora que grans potencialitats. Mancava, doncs, explorar a fons el camí, no exempt d'interrogants, d'intervenció de Catalunya en el camp de la pau al món, tenint en compte el seu caràcter d'estructura subestatal.

De fet, i anant a un terreny molt més concret, la creació de l'ICIP respon a un doble mandat del Parlament de Catalunya mateix: d'una banda, la Llei de foment de la pau, aprovada per unanimitat l'any 2003, i que va ser una llei pionera a tot l'Estat espanyol en aquest camp, ja preveia en la disposició addicional segona la creació d'un institut internacional per la pau o d'una estructura organitzativa més adequada per a la consecució de les finalitats del foment de la pau. De l'altra, l'Estatut de Catalunya, en el capítol cinquè dedicat als principis rectors, i en concret en l'article 51.1, incorpora per primera vegada el foment de la cultura de la pau com un dels mandats de l'Estatut mateix.

En aquest sentit, el Govern es va posar a treballar molt aviat per crear l'ICIP, en complicitat amb el moviment per la pau i el conjunt de persones i entitats que des de fa molt de temps han treballat i treballen a Catalunya per la pau: es va encarregar un estudi proposat sobre centres de pau al món a la Fundació per la Pau, es va nomenar el Programa per a la creació de l'ICIP, es va nomenar una comissió d'experts, es va redactar l'avantprojecte de llei, etc.

Al llarg de tot aquest treball es van anar concretant les línies mestre del projecte, fruit d'un acord amb les entitats i amb les persones més representatives del moviment per la pau. I, malgrat que el projecte de llei ha anat incorporant, durant la seva llarga tramitació, modificacions que han representat una clara millora d'aquest, les idees força inicials s'han mantingut al llarg de tot el procés: una institució pública, finançada fonamentalment amb diners públics, creada per llei del Parlament, independent del Govern i no sotmesa a les variacions polítiques del dia a dia, una institució dedicada a la recerca, al foment de la cultura de la pau i a l'acció, al servei de les administracions, de les universitats i de les entitats i del moviment per la pau, una entitat *paraigua*, que no ha d'eliminar res del que ja existeix, sinó que ha de ser un instrument al servei de la societat, que ha de cercar senyes d'identitat pròpies i avantatges comparatius, que no ha de duplicar

ni repetir el que ja es fa des d'altres instàncies, que s'ha d'introduir en la societat catalana d'una manera progressiva, i guanyar-se el prestigi en funció de la seva actuació.

De tot el procés d'elaboració de la llei, en el qual s'ha anat aconseguint un ampli consens social que s'ha vist reflectit en un consens polític remarcable, n'ha sortit un redactat breu, gens reglamentista, on es diu allò que és important, i es deixen altres qüestions de més detall per a un futur reglament orgànic, que haurà d'aprovar al seu moment la Junta de Govern de la nova institució.

La Llei consta d'un preàmbul i de 17 articles, a més d'un disposició transitòria i de 3 disposicions finals.

Els articles de l'1 al 4 defineixen la naturalesa, finalitats, principis, funcions i facultats de l'ICIP. Aquest es defineix com una entitat pública de caràcter institucional, amb personalitat jurídica pròpia i plenament independent. Els seus àmbits de treball són la recerca, la divulgació i l'acció en el camp de la cultura de la pau a Catalunya i en l'àmbit internacional.

Els articles del 5 a l'11 n'estableixen l'organització i els òrgans de govern, que són la Junta de Govern, el president o presidenta i el director o directora.

La Junta de Govern és formada per 12 membres, 9 dels quals són elegits pel Parlament entre una proposta de persones feta pel Consell Català de Foment de la Pau, i 3 designats pel Govern. Aquestes 12 persones elegeixen un president o presidenta entre les 9 persones elegides pel Parlament.

Aquesta Junta de Govern nomena el director o directora, que té un caràcter executiu. A més, la Junta ha d'aprovar el reglament orgànic de l'ICIP, el pressupost, el pla estratègic i el pla anual d'activitats, i el disseny de l'estructura de funcionament i de la plantilla de l'ICIP.

L'article 11 estableix la creació d'un consell assessor internacional, que està format per 14 persones, la meitat de les quals han de ser de Catalunya i la resta de fora, amb la finalitat d'assessorar l'ICIP, de facilitar l'establiment de relacions amb altres centres similars del món i d'aliances amb els que la Junta consideri més adient.

Finalment, els articles del 12 al 17 estableixen el règim jurídic, el caràcter laboral del personal que treballi a l'ICIP, els recursos econòmics i patrimonials, l'informe que cada any l'ICIP ha d'elaborar per presentar al Govern, al Parlament i al Consell Català de Foment de la Pau, i les relacions amb el Govern.

Un cop vist el contingut de la Llei, algú es podria preguntar: per què un nou ens, un nou institut dedicat a promocionar la pau? No n'hi ha prou, al món i a casa nostra? No n'hi ha prou amb la feina que fan les universitats o les entitats i organitzacions socials en qüestions de formació, de recerca, de transferència de coneixements o d'acció compromesa?

Representants d'entitats catalanes de cultura de la pau, el dia de l'aprovació de la Llei al Parlament, el 28 de novembre de 2007.

Fotografia: Joan Roca.

És inqüestionable que la construcció de la pau és avui una necessitat de primer ordre en l'àmbit internacional i, també, en l'àmbit intern, atesa la convergència de les agendes de seguretat, pau, desenvolupament i drets humans.

Certament, la seguretat ha difuminat les seves fronteres, la interna i l'externa, i ha esdevingut multidimensional, amb reptes econòmics, socials, culturals, mediambientals.

Es continua cercant massa sovint amb prevalença o monopoli dels instruments clàssics, militars. Ens cal obrir noves perspectives de seguretat que no descansin en el militarisme i que es fonamentin en la promoció d'una cultura de pau, el respecte als drets humans i la realització de la justícia.

Malgrat això, es continuen dedicant immensos recursos a unes polítiques de defensa i seguretat centrades en el vessant militar. I, és clar, si realment aspirem a un món en pau, cal que comencem a dedicar importants recursos per dur a terme recerques i polítiques de construcció de pau, a entendre i impulsar no només les causes de la guerra sinó, sobretot, les condicions de la pau.

L'ICIP, a imatge d'altres centres d'arreu del món, pot ser un valuós instrument. Ajudar a reforçar aquest emergent espai, encara petit, de centres de recerca per la pau, centres de prestigi i independents, posats al servei del conjunt de la societat, és una magnífica, alhora que estratègica, aportació de Catalunya al món.

Per què a Catalunya? Per què un Institut Català Internacional?

Catalunya ha estat des de fa molt de temps un país impulsor de pau, dins i fora del seu territori. Ho ha estat amb la creació des de l'edat mitjana d'institucions que, en terminologia actual, transformaven, resolien i gestionaven conflictes amb el grau de violència més baix possible, com Pau i Treva. Ho ha estat amb la creació de formes i mecanismes de governança i governabilitat a diversos nivells, tot conjugant l'acció combinada i complementària de les administracions, la societat civil i les forces del mercat. Ho ha estat, també, amb l'impuls des de la ciutadania de valors, accions i propostes a favor de la pau, de la solidaritat internacionals i del desenvolupament dels pobles, des d'accions concretes en molts conflictes armats i situacions de crisi, fins a actuacions sostingudes vinculades a la no-violència, l'objecció de consciència, la insubmissió o l'objecció fiscal. I, en darrer lloc, ho ha fet mitjançant el compromís i l'alt nivell de coneixement, recerca i voluntat de fomentar els valors i continguts vinculats a la pau, la justícia i la solidaritat de les diverses institucions educatives del país.

D'aquí, doncs, la principal fonamentació de la Llei de creació de l'ICIP: posar al servei de Catalunya, de la societat internacional i de tots els pobles i de les persones del món un instrument que, tot continuant la tradició de foment i construcció de la pau, impulsi els valors i la pràctica de la cultura de la pau, la seguretat humana i la resolució pacífica dels conflictes i de les tensions socials.

I el cert és que Catalunya té moltes coses per oferir: d'entrada, compta amb un planter important, amb matèria primera més enllà de la seva tradició. Col·lectius, ONG, espais de docència i de recerca/innovació a la universitat, programes de sensibilització, investigadors, etc., configuren un actiu que, ja en alguns moments i en alguns vessants, ha tingut una projecció i un reconeixement importants més enllà de les nostres fronteres.

Però, malgrat aquest valuós actiu, es pot fer més i millor. Catalunya, i especialment des de l'àmbit institucional, pot fer més.

La construcció de la pau és una necessitat de primer ordre atesa la convergència de les agendes de seguretat, pau, desenvolupament i drets humans.

Per exemple, pot crear un institut que, amb finançament i suport públic i sota la iniciativa i empara del Parlament de Catalunya, pugui exercir una tasca molt més ambiciosa, amb més projecció i capacitat d'incidència que les realitats civils i universitàries existents fins ara. I, a més, amb senyes d'identitat pròpies i explícites. Un institut, per tant, clarament català i, alhora, plenament internacional.

Quins seran els avantatges comparatius i els àmbits d'especialització?

Atès que hi ha com a mínim una cinquantena d'instituts dedicats, més o menys exclusivament, a la recerca per la pau, algú també es podria preguntar si podem oferir alguna cosa nova o inexistent.

El cert és que sí: es pot oferir quelcom de nou; hi ha avantatges comparatius i, a més, cal i podem emprar-los. Primer, perquè no són tants els instituts que tenen realment prou independència, condicions de partida i coneixements acumulats, massa crítica. Segon, perquè pràcticament cap dels existents no té un fonament tant sòlid, és a dir, una convergència tan gran i una pràctica d'entesa entre les aspiracions de la societat civil, les administracions, les universitats i centres de recerca i, fins i tot, les organitzacions emprenedores.

D'entrada i concretant, Catalunya pot oferir al panorama d'instituts de recerca i promoció de la pau existents fins ara al món les aportacions següents:

- a. L'experiència d'una llarga i forta tradició de moviment per la pau, en pro del desenvolupament i a favor dels drets humans, tradició que ha combinat una vocació real i pràctica solidària, una munió d'estratègies complementàries i, alhora, un arrelament al país.
- b. La capacitat de tenir, en tant que realitat subestatal, un paper més atrevit i propòsitiu en la línia de construir un nou paradigma de seguretat, més fonamentat en la justícia i els drets humans i menys en el militarisme. Condicions, per tant, per posar la concepció de la seguretat humana en el centre de la seva acció exterior i de la seva presència internacional i per practicar formes complementàries de diplomàcia, negociació i mediació.
- c. L'aportació, en tant que nació sense estat i realitat complexa en el vessant cultural i social, d'un projecte pacífic de convivència reeixida, en un entorn global de multiculturalitat i complexitat creixents.
- d. La possibilitat d'exercir un rol actiu en el seguiment, el suport i la creació de processos de pau, a tot el món, i amb un especial èmfasi a la Mediterrània.

-
- e. La possibilitat de sistematitzar, fomentar, difondre, ensenyar i aplicar instruments de resolució pacífica de controvèrsies, no-violència i, en general, de resolució i transformació de conflictes, amb un valor afegit: la creativitat.
 - f. L'oportunitat, atès el potencial imaginatiu i innovador demostrat per la societat i la cultura catalanes, d'aplicar aquest potencial a la recerca de nous camins per a la pau, creant sinèrgies i generant lideratge.
 - g. La capacitat d'innovar en el suport plural, des de la ciutadania i les administracions, al multilateralisme i a la tasca en pro de la justícia i d'un nou ordre mundial de les organitzacions internacionals.

En qualsevol cas, la creació de l'ICIP és un gran pas amb vista al compromís de la Generalitat a establir una política pública de foment de la pau.